

DOBRODZIEJ (210) *sb m*

dobrodziej (209), **dobrodziej** (1) *ReszList* 144.

Oba o jasne; -éj, -ej-.

sg N dobrodziej (27), dobrodziej (1); -éj (1), (e)j (26). \diamond *G* dobrodzieja (36). \diamond *D* dobrodziejowi (30). \diamond *A* dobrodzieja (38). \diamond *I* dobrodziejem (13); -em (1), -(e)m (12). \diamond *L* dobrodzieju (2). \diamond *V* dobrodzieju (5). \diamond *pl N* dobrodzieje (7). \diamond *G* dobrodziej(o)w (6). \diamond *D* dobrodziej(o)m (18), dobrodziejum (1) *MurzHist*. \diamond *A* dobrodzieje (14). \diamond *I* dobrodziejami (11). \diamond *V* dobrodzieje (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Dobroczyńca, opiekun (bardzo często o Bogu); patronus Murm; fautor Calep; benefactor, beneficus Cn (210) : Wiele tych którzy fwym dobrodzieiom oddawiają złość za dobroć. *March*¹ A4; [wqż] Miłosierdzia niewdzieczen [!] był/ Swego dobrodzieia zabił. *BierEz* M3, I3v, O4 [2 r.]; *OpecŻyw* 141v; *Murm* 2; *March*² V3; *LibLeg* 10/62v; *RejPs* 121; O nedznas moia nadzieia Gdzies teras wzyąc dobrodzieia. Aby mi wldy wczem poradzył *RejKup* f5, c8, p2, p4, Qv, Ccv; byłé dziękowál/ náprzód panu Bogu/ Potym niektorem ofobliwym dobrodzieiium moiem *MurzHist* A4; *LubPs* F4v; Spráwiedliwali ielt rzecz: Krolom dobrze czynić dobrodzieiom fwym/ czyli nie? *OrzRozm* R3v, P2, R3v, Sv; *BielKron* 45v, 50v, 157v, 231, 422v; *OrzQuin* G4v; wśzechmogący Pánie á páłterzu náłz/ weźmi nas ná rámioná swoie/ [...] ábychmy cie poznawłzy tákiego dobrodzyeia fwego/ nigdy sie nie odłaczáli od stádká twoiego *RejPos* 169v, 40 [2 r.], 110, 119v, 131, 168 (13); możemy rozumieć: iáko ielt [Bóg] nam Miłóściwym/ łáskáwym dobrodzieiem *BiałKat* 31; *RejZwierc* 97; *RejPosWstaw* [41⁴]v; Częłto człowiek wysławia dobrodzieia fwego [virum misericordiae suae]/ lecz mężá wiernego kto znajdzie? *BudBib Prov* 20/6; *HistHel* B; świętey pámięci Krolowie náłzy. Zacnymi dobrodzieymi nas wzyłtkich beli *BiałKaz* M3v, H2v [2 r.], M3; *BudNT przedm* a2 [2 r.], a2v; *CzechRozm* 205v, 243; *KarnNap* D2, Fv; *ModrzBaz* 1v, [38]v; *SkarJedn* 178; Otwórzcie mi drzwi páńkié: niech dam dzięki fwemu Dobrodzieiowi wielkiemu. *KochPs* 178, 122; *SkarŻyw* 167, 271, 347, 390, 571; Kiedyż fwego dobrodzieia/ Oko vyżrzy nie nádzieia? *KochMRot* B4; *WisznTr* 8, 10; *KochProp* 7; Fautor — Mnie ziczliwy, moy pomocznik dobrodziei. *Calep* 411a, 411a; Abyś wzytkim dobrodzieiom náłzy^m wiekuiłtá zapłátá vczynność ich nágrozdzić raczył wyłłuchay nas. *LatHar* 177, 29, 42, 59, 100, 177 (14); *KołakCathOkuń* A2; *RybGęśli* D3; *WujNT* 262; *WysKaz* X3; Piáta drogá twoia była o moy namilłzy dobrodzieiu/ kiedy cię oni złośliwi żydowie do onéy cięmnice prowadźili *SiebRozmysł* C, D3v; Synu znay dobrodzieia fwego który cię ożywił. *SkarKaz* 422a, 387a [2 r.], 550a; *GosłCast* 53; *SkarKazSej* 675b.

W połączeniach szeregowych (26): RejPs 108; *KromRozm III* A7; [*Psalm*] przypomina možnosti Páńkie/ iż ielt ftworzyciel/ zbáwiciel/ dobrodzyey *LubPs* dd4v; *RejAp* 20, 130; O łácnuchnáłz to fluzbá moy miły bráciłzku themu Pánu twemu/ iedno go miłuy iáko oycá á dobrodzyeia fwego *RejPos* 219, 116, 146v, 215, 273v, 286v, 307, 309v; *RejZwierc* 196; *BiałKaz* M3; íám Pan był Bogiem/ Pánem/ Oycem/ y dobrodzieiem náłzym/ miał nas w opiece fwey *KarnNap* B2; *SkarJedn* A4; którą też hoyność przy fundatorze y dobrodzieiu náłzem M. náiwielebnieyłzem K. Walerianu Biskupie Wileńłkim/ z máiętności fwey wiekuiście Kollegium temu Wileńłkiemu pokázal *SkarŻyw* A2v, 2,

261 [2 r.], 481; *NiemObr* 113; *LatHar* 14; *WysKaz* 42; Pan moy y Bog moy. Dobrodźiey moy y tworcá moy/ ręce mię iego vczyniły/ ręce mię iego okupiły *SkarKaz* 209b.

W charakterystycznych połączeniach: dobrodziej łaskawy (2), *miłosierny* (2), *miłościwy* (3), *miły* (4), *osobliwy*, *wdzięczny* (2), *wielki* (5); z zaimkiem dzierżawczym [w tym: *moy* (12), *nasz* (23), *swoj* (80), *twoj* (10), *wasz* (4)] (130).

W przeciwstawieniu: »dobrodziej ... złodziej« (1): Więc y pŕczółki robotne znáią dobrodzieiá/ Ktory ich opátruie: Znáią teź złodzieiá. *KlonWor* 12.

Szeregi: »dobrodziej, (i, a) obrońca« [szyk 2 : 2] (4) : *RejZwierc* 70; bąćciefz iey [*Anny Jagiellonki*] nietylo opiekonmi/ ále obrońcámi/ y dobrodzieymi *BiałKaz* M3, M4v; *SkarŻyw* 481.

»dobrodziej i opiekalník« (1): [*hudarstwa a pochlebstwa świata tego*] fą iáko plewy bez opátrznóści fwiętey twoiey/ áby nas miáły odwodzić od ciebie Páná fwoiego/ dobrodzieiá y opiekálniká fwego *RejPos* 40v.

»i opiekun i dobrodziej« (1): Nas tylo Pan Bog záchowác raczył w pokoju [...] wielkim ftaránim. Sigmuntá Auguftá/ zmárłego Krolá Páná/ y opiekuná y dobrodzieiá nálzego. *BiałKaz* H3v.

»pan, (a, i) dobrodziej« [szyk 39 : 4] (43): *OrzQuin* L, Lv; *RejAp* 28, 54; Bo iuz ten Pan twoy á ten dobrodzyey twoy tám ná tho iechał/ áby był poráził wfzytki fprećiwniki [!] twoie *RejPos* 87; Zálófnać ieft rzecź [!] gdy miły á wdzięczny małżonek zeydzie opuŕzczoney w ŕiactwie małżonce fwoiey/ [...] ábo tákieź iáki wdzięczny Pan á dobrodziey opuŕczonym fługom *RejPos* 354, 31, 40, 40v, 69, 120 (28); *WujJud* 41v; Niefzczypćie ná poczćiwoóci/ pomázáncá Bożego Páná y dobrodzieiá wálzego *BiałKaz* M2, H3v, N; Ma teź dziećie/ [...] przywodzić fobie ná pámięć/ iż [...] Pánu Chriftufowi/ [...] pilnie fłużyć powinno/ wyznawáiąc go Pánem być y dobrodzieiem fwoim *KarnNap* B4; y vczynił ná nim [na ołtarzu] z krwi bydłat y ptákw czyfitych ofiáry/ dziękując dobrodzieiowi y Pánu fwemu. *SkarŻyw* 270, 597; *WerGość* 208; *SkarKaz* 386a; [*więcej młodzi szlacheckiej*] przy pijánych zwádách zábijano/ á niżeli ná onych wiecznofáwnych Moŕkiewfkich expedycyách/ Krolá Páná y dobrodzieiá nálzeg° *VotSzl* C3, C4v.

Iron. (7): *RejKup* q8, t3; Radby mowił nie ma fkim/ lecz wždy iuz nádzyeie Lepfzey/ niź mu tufzyli oni dobrodzyeie/ Epikurus z Roŕkofzą *RejWiz* 46, 182v; Nápluyże mu ná oczy/ miły dobrodzyeiu/ A potym mu namázelz/ ná czoło oleiu. *RejZwierz* 107; Nadobnieś fie wyftrychnął/ miły dobrodzyeiu. Ze y Swiniá w bárłogu/ fнадź chędoŕfzfa będye *RejZwierz* 140; Choć fie ná co zložymy gdziefz fie to podzieie/ Rozchwycą to po trofze nálzyfz dobrodzieie. *RejZwierc* 248v.

W charakterystycznych połączeniach: dobrodziej miły (2), *nasz*, *wasz*.

a. *Tytuł grzecznościowy nadawany osobom godnym szacunku* (35) :

α. *Używany w listach i dedykacjach* (19) : nowe Polfkie księgi pracę moię W. W. pod obronę poddaię y W. W. wielkiemu dobrodzieiowi z ofoby moiey vbogiey ofiaruię. *FalZioł* +2v.

W charakterystycznych połączeniach: dobrodziej moj (9), *swoj* (5).

Wyrażenia: »dobrodziej łaskawy« (3): *RejZwierc* 119; Pánu y dobrodzieiowi fwemu łáfkáwemu/ Marcin Czechowic łáłki Bożey [...] życzy *CzechEp* *2; *KlonŻal* A2.

»miłościwy dobrodziej« [szyk 7 : 6] (13): *KwiatOpis* A2 [2 r.], A2v, [C2]v; Odfyłam tedy té Książki do W. M. Páná á dobrodzieiá fwego Miło: *Oczko* A4v, A2, B; *ReszPrz* 12, 99; *ReszList* 144; Proŕze

wm MMP y Dobrodzieia abys wm raczeł złaski swey otosię starać [...] aby mie zaniechano *ActReg* 159; *GrabowSet* Y; *KlonFlis* A2.

»dobrodziej osobliwy« (1): vmyliłem to W. K. Miłosciam moim Miłosciwym Pánom á dobrodzieiom ofobliwym przypilác á ofiárowác. *GliczKsiqż* A4.

Szereg: »pan a (i) dobrodziej« (18): *GliczKsiqż* A4; *KwiatOpis* A2 [2 r.], A2v, [C2]v; nie zdało mi fie ábych tu W. W. wśpomionąc nie miał páná á dobrodzieiá fwego. *RejZwierc* 119, 119; *Oczko* A4v, A2, B; *CzechEp* *2v; *ReszPrz* 12, 99; *ReszList* 144; *KlonŻal* A2; *ActReg* 159; *GrabowSet* Y; *KlonFlis* A2.

β. *Nadawany królom i panującym; beneficis Vulg, PolAnt* (11) : Królowieć národów panuią nad tymito narody/ i ci ktorzy moc maią nadnimi/ dobrodzieimi bywaią zwáni [*benefici vocantur*] *MurzNT Luc* 22/25 [*przekład tego samego tekstu WujNT*]; áby Vlrykus Wirtemberfkie kfiązę y iego fynowie/ wyznawali zázwdy być Krolá Ferdynándá swoim dobrodzieiem poki żywi *BielKron* 212v, 231; *RejPos* 315, 315v, 317 [2 r.]; gdyż ie [*panujących*] piśmo zowie Bogi ziemśkiemi á dobrodzieymi ludzi im poruczonych *RejZwierc* 70; *LatHar* 717; *WujNT Luc* 22/25; *SkarKazSej* 693b.

W charakterystycznych połączeniach: dobrodziej moj, swoj (4).

Cf [**DOBRODZEJCA**], DOBROTNIK

LW